

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

КОМАР АНДРІЙ ЮРІЙОВИЧ

УДК 342.9(477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ
ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ АДВОКАТАМИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України
Дрозд Олексій Юрійович,
Бюро економічної безпеки,
керівник Департаменту організації забезпечення діяльності

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Моргунов Олександр Анатолійович,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
ректор

доктор юридичних наук, професор
Калатур Максим Васильович,
Громадська організація «Академія адміністративно-правових наук»,
провідний науковий співробітник

Захист відбудеться «29» березня 2025 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03037, м. Київ, проспект Повітряних Сил, 31

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «28» лютого 2025 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Попри значну політичну, економічну та соціальну кризи, а також необхідність протистояти зовнішній агресії з боку російської федерації, Україна залишається соціально спрямованою, демократичною європейською країною, у якій права, свободи й інтереси людини та громадянина є найвищою цінністю. З огляду на це, у державі продовжують функціонувати низка важливих інституцій, ключовим призначенням яких є захист прав і свобод громадян. Серед останніх чільне місце належить безоплатній правничій допомозі, яка є інструментом забезпечення соціальної справедливості та правової рівності в суспільстві. Адже в демократичній державі, якою є Україна, кожен громадянин має право на захист прав і свобод незалежно від свого фінансового та соціального становища. Однак на практиці багато людей не можуть дозволити собі оплату послуг юриста або адвоката, що ставить їх у нерівне становище, порівняно з тими, хто має фінансові ресурси для професійного юридичного супроводу. Саме тому безоплатна правнича допомога відіграє ключову роль у забезпеченні доступу до правосуддя, особливо для соціально незахищених верств населення, кількість якого в сучасних реаліях невинно зростає.

Ключову роль у системі безоплатної правничої допомоги відіграють саме адвокати, адже вони мають необхідний рівень професійної підготовки та досвіду для ефективного захисту прав, свобод та інтересів громадян. Адвокати, які надають безоплатну правничу допомогу, діють відповідно до законодавства та професійних стандартів, гарантуючи кваліфікований юридичний супровід тим, хто цього потребує. З огляду на зазначене вище, законодавцю важливо та необхідно створити систему адміністративно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Окремі проблемні питання, присвячені наданню безоплатної правничої допомоги адвокатами, у своїх наукових працях розглядали: І. В. Андреева, Н. І. Бочуляк, Д. М. Белов, М. В. Бєлова, Ю. В. Гаруст, Є. А. Гетьман, О. В. Джафарова, О. С. Дніпров, О. Ю. Дрозд, В. В. Заборовський, О. О. Каденко, М. В. Калатур, О. Ф. Кобзар, О. О. Козлов, В. І. Курило, М. І. Лахижа, Л. І. Луценко-Миськів, А. А. Манжула, І. В. Міщук, О. А. Моргунов, О. М. Овчаренко, О. М. Руднева, Р. А. Сербин, Є. Ю. Соболь, Л. В. Сорока, Р. В. Шаповал, Н. П. Шестерніна, О. О. Яловий та багато інших. Водночас, попри значний теоретичний доробок, у науковій літературі фактично неопрацьованим залишається питання дослідження адміністративно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, адже зазначену тематику висвітлювали лише поверхнево, у контексті більш широкої проблематики.

Отже, відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених характеристиці адміністративно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, а також наявність низки прогалин і недоліків правового й організаційного характеру, пов'язаних із наданням відповідної

допомоги, обумовлюють актуальність і своєчасність представленого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу підготовлено відповідно до: Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки, затвердженої рішенням Ради адвокатів України від 2 липня 2021 року № 38; Стратегії розвитку Науково-дослідного інституту публічного права на 2023–2027 роки, затвердженої рішенням вченої ради Науково-дослідного інституту публічного права 5 квітня 2023 року № 4. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів учених і норм чинного законодавства з'ясувати сутність, а також розкрити зміст та особливості адміністративно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері.

Досягнення поставленої мети зумовлює потребу у вирішенні таких *завдань*:

- визначити поняття надання безоплатної правничої допомоги адвокатами та розкрити його правову природу;
- з'ясувати сутність і розкрити особливості гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами;
- окреслити види юридичних гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами;
- розкрити правові засади реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами та встановити місце серед них адміністративно-правових норм;
- висвітлити інституційну складову гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами;
- визначити поняття та розкрити зміст організаційно-правових і функціональних гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами;
- обґрунтувати значення діяльності органів адвокатського самоврядування як суб'єктів забезпечення реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами;
- узагальнити міжнародно-правові стандарти реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами;

– опрацювати основні тенденції розвитку й удосконалення норм вітчизняного адміністративного законодавства, яке регламентує гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Предмет дослідження – адміністративно-правові гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Методи дисертаційного дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи становить сукупність різних методів наукового пізнання. Так, за допомогою *логіко-семантичного* методу вдалось: визначити поняття та розкрити правову природу надання безоплатної правничої допомоги адвокатами (підрозділ 1.1); з'ясувати сутність та особливості гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами (підрозділ 1.2); вдосконалити поняття та зміст організаційно-правових і функціональних засад зазначених гарантій (підрозділ 2.2). З метою окреслення видів юридичних гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами (підрозділ 1.3) та міжнародно-правових стандартів реалізації гарантій надання такої допомоги (підрозділ 3.1) застосовано *структурно-логічний* і *системно-функціональний* методи. Метод *документального аналізу* було використано для того, щоб надати характеристику правовим засадам реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами та встановити місце серед них адміністративно-правових норм (підрозділ 1.4); визначити інституційну складову гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами (підрозділ 2.1); схарактеризувати органи адвокатського самоврядування як суб'єктів забезпечення реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами (підрозділ 2.3). Застосування методів *моделювання* та *прогнозування* дало змогу опрацювати основні тенденції розвитку й удосконалення норм вітчизняного адміністративного законодавства, яке регламентує гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами (підрозділ 3.2).

Нормативно-правовим підґрунтям дисертаційної роботи є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, які визначають міжнародні стандарти адвокатської діяльності, а також низка законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, у яких закріплено окремі гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Науково-теоретичне підґрунтя становлять праці фахівців з теорії держави та права, адміністративного права, цивільного права тощо. Крім того, було використано напрацювання вчених з таких галузей, як теорія управління, філософія, логіка тощо.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять наукові, науково-періодичні видання, довідкові, статистичні матеріали тощо. Дисертантом також використано власний досвід роботи адвокатом.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб на монографічному рівні з'ясувати сутність і

розкрити особливості адміністративно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, на основі чого надати пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків. Зокрема, у роботі:

уперше:

- узагальнено чинники, які визначають правову природу надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, а саме: перебуває на стадії свого становлення та розвитку, що пов'язано з поступовою заміною інститутом надання правничої допомоги інституту надання правової допомоги; підстави та порядок надання безоплатної правничої допомоги регламентовано значною кількістю нормативно-правових актів, що в сукупності визначають правові засади функціонування цієї сфери суспільних відносин;

- запропоновано визначення поняття інституційної складової гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, якими слід розуміти закріплену на нормативно-правовому рівні систему суб'єктів, діяльність яких спрямована на забезпечення та гарантування реалізації права особи на отримання в законодавчо визначених випадках відповідного різновиду правничих послуг на безоплатній для неї основі;

вдосконалено:

- поняття правових засад реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, якими запропоновано вважати сукупність нормативно-правових актів, що встановлюють засоби й умови, покликані забезпечити гарантовану державою можливість особи на отримання на безоплатній для неї основі правничої допомоги від адвокатів. Аргументовано, що в системі відповідних засад ключове місце належить нормам адміністративного права;

- перелік принципів надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, які слід додати до ст. 5 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», зокрема принципи інклюзивності, комплексності, правової визначеності, соціальної справедливості, професіоналізму;

- науковий підхід щодо виокремлення видів юридичних гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, зокрема обґрунтовано доцільність вважати окремим видом гарантії, обумовлені дією принципу верховенства права та законності;

- обґрунтування твердження про те, що юридичні гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами є важливим засобом побудови дійсно правової держави, а також демократичного, справедливого та рівноправного суспільства, де кожна особа, незалежно від її фінансового й матеріального становища, складності правової ситуації, має всі можливості реалізувати свої права, свободи та інтереси, а в разі їх порушення відновити в ефективний спосіб;

- обґрунтування наукової думки про те, що органи адвокатського самоврядування як суб'єкти забезпечення реалізації гарантій надання

безоплатної правничої допомоги адвокатами мають організаційно-забезпечувальне значення, яке полягає у створенні умов та усуненні перешкод щодо якісного надання такої допомоги;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичний підхід щодо узагальнення переліку характерних особливостей гарантій надання безоплатної правничої допомоги, на основі чого останніми запропоновано вважати визначену на нормативно-правовому рівні сукупність засобів та умов, покликаних забезпечити гарантовану державою можливість особи на отримання на безоплатній для неї основі правничої допомоги від адвокатів;

– твердження про те, що організаційно-правовими гарантіями надання безоплатної правничої допомоги адвокатами є групи визначених законодавством структурно-управлінських та юридичних умов, факторів і засобів, які забезпечують існування та роботу інституційної складової надання безоплатної правничої допомоги адвокатами;

– теза про те, що міжнародно-правові стандарти реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами мають досить загальний характер, однак кожна держава, яка позиціонує себе як правова, має на національному рівні сформулювати відповідні засади й умови політико-правового, організаційно-управлінського, матеріально-фінансового, науково-освітнього та іншого характеру для реального втілення таких стандартів всередині країни з урахуванням особливостей її економічного, політичного, правового та культурного розвитку;

– обґрунтування необхідності внесення змін і доповнень до законів України «Про безоплатну правничу допомогу» та «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» з метою вдосконалення норм вітчизняного адміністративного законодавства, яке регламентує гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для проведення подальших наукових досліджень, присвячених адміністративно-правовим гарантіям надання безоплатної правничої допомоги адвокатами (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій діяльності* – у процесі розроблення нових та вдосконалення чинних законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, у яких закріплено адміністративно-правові гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами;

– *правозастосовній діяльності* – з метою підвищення ефективності надання безоплатної правничої допомоги адвокатами;

– *освітньому процесі* – у межах підготовки лекційних, навчально-методичних матеріалів, а також розроблення підручників і посібників з

дисциплін «Адміністративне право і процес», «Основи адміністративного судочинства», «Судові та правоохоронні органи України».

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблематики та відповідні висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення» (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.), «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства» (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.), «Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 7–8 лютого 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінок. Список використаних джерел містить 260 найменувань на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, його мету й завдання, розкрито наукову новизну отриманих результатів, теоретичне та практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та правова природа надання безоплатної правничої допомоги адвокатами»* акцентовано увагу на тому, що питанням сутності поняття та правової природи надання безоплатної правничої допомоги адвокатами вчені уваги майже не приділяли. Наголошено на суттєвому оновленні чинного національного законодавства, яке визначає правові засади функціонування цієї сфери суспільних відносин, що, серед іншого, пов'язано із запровадженням правового режиму воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією росії проти нашої держави. З огляду на зазначене вище, наголошено, що на сьогодні особливого значення набувають питання, присвячені з'ясуванню сутності поняття та правової природи надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Розкрито сутність терміна «правнича допомога», задля чого проаналізовано наукові праці вчених і норми відповідного законодавства. На підставі вивчення законодавчих приписів щодо розуміння сутності правничої допомоги, зокрема безоплатної, доведено, що законодавець у цьому питанні є непослідовним, оскільки в окремих випадках вказує, що вона є набором правничих послуг, а в інших – державною гарантією.

Правову природу надання безоплатної правничої допомоги адвокатами схарактеризовано через з'ясування її характерних ознак, що вказують на її місце, роль і призначення серед масиву схожих за своєю суттю явищ і

процесів. Встановлено, що під час здійснення правового регулювання суспільних відносин, які виникають і набувають розвитку у зв'язку з наданням адвокатами безоплатної правничої допомоги, уповноважені державою суб'єкти застосовують норми права, які належать до найрізноманітніших галузей – адміністративного права, кримінального та кримінального процесуального права, цивільного й цивільного процесуального права, господарського та господарського процесуального права тощо. Доведено, що досліджувана сфера суспільних відносин найбільше підпадає під регулюючий вплив саме адміністративно-правових норм, що вказує на особливості правової природи надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Запропоновано авторське визначення поняття «надання безоплатної правничої допомоги адвокатами».

У підрозділі 1.2 «Сутність та особливості гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами» наголошено на тому, що гарантування надання безоплатної правничої допомоги адвокатами дозволяє зменшити ризики неправомірних рішень суб'єктів владних повноважень і суду, а отже, сприяє підвищенню загального рівня правової культури в суспільстві. Ось чому особливого значення й актуальності набувають гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, з'ясування сутності й особливостей яких слід розглядати як одне з основних завдань представленого наукового дослідження.

Досліджено наукові підходи вчених щодо розуміння категорій «гарантії», «державні гарантії», «конституційні гарантії», а також «гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві», на підставі чого розкрито сутнісний зміст поняття «гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами».

Зазначено, що гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами мають низку ключових особливостей, що пов'язані як загалом з правовою природою цієї інституції, так і специфікою суспільних відносин, у межах яких вони застосовуються. Окреслено та схарактеризовано основні особливості гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

У підрозділі 1.3 «Види юридичних гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами» з'ясовано, що забезпечення правового захисту соціально вразливих категорій громадян є одним з першочергових завдань держави, особливо в умовах запровадження правового режиму воєнного стану, унаслідок чого розширюються наявні та з'являються нові з таких категорій, що потребує постійного вдосконалення та адаптації системи надання безоплатної правничої допомоги адвокатами й забезпечення належної дії гарантій функціонування зазначеної сфери суспільних відносин.

Виокремлено такі види гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами: 1) гарантії, що передбачають: а) економічну доступність (правнича допомога, яка надається адвокатами, для суб'єктів її отримання є безоплатною, що уможливорює її отримання всіма зацікавленими в цьому особами в передбачених законодавством випадках, незалежно від їх фінансового стану); б) фізичну доступність (забезпечується право на захист

шляхом фізичної присутності адвоката); в) інформаційну доступність; г) гарантії, що передбачають захист від дискримінації; 2) гарантії законності надання безоплатної правничої допомоги адвокатами; 3) гарантії забезпечення якості безоплатної правничої допомоги адвокатами; 4) гарантії, зумовлені дією принципу верховенства права та законності; 5) гарантії щодо конфіденційності надання безоплатної правничої допомоги й забезпечення дотримання адвокатської таємниці.

У підрозділі 1.4 *«Правові засади реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами та місце серед них адміністративно-правових норм»* зауважено, що передумовою ефективного функціонування будь-якої сфери суспільних відносин є належне визначення правил поведінки їх суб'єктів. Такі правила держава визначає та санкціонує як певні правові засади, які закріплюють підстави та порядок здійснення відповідних напрямів діяльності уповноважених суб'єктів, а також механізми реалізації прав, свобод та інтересів особи, здійснення нею своїх юридичних обов'язків у визначених законодавством межах.

Схарактеризовано термін «правові засади» в його загальнотеоретичному значенні. Наголошено, що на сторінках фахової літератури можна зустріти доволі значну кількість найрізноманітніших підходів щодо розуміння його сутності. На підставі аналізу наукових праць вчених запропоновано авторське визначення поняття «правові засади реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами».

Констатовано, що з огляду на різноманітність суспільних відносин, що виникають і набувають розвитку у зв'язку із забезпеченням реалізації права особи на отримання безоплатної правничої допомоги, правові засади реалізації гарантій надання такої допомоги будуть міститись у досить значній кількості нормативно-правових актів, систему яких можна розглянути з урахуванням багатьох критеріїв, таких як: суб'єкт їх видання; напрям діяльності, що підлягає нормативно-правовій регламентації; окремо взяті сфери, у межах яких реалізуються гарантії. Зазначені критерії слід обов'язково враховувати під час здійснення аналізу окремих правових засад реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. Обґрунтовано, що як основний критерій варто обрати юридичну силу окремо взятого нормативно-правового акта. Такий підхід у контексті дослідження правових засад реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами дозволить дослідити систему цих актів як цілісне явище, а також встановити місце та значення в ній окремих нормативно-правових актів. Окреслено коло нормативно-правових актів, які закріплюють правові засади реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами та схарактеризовано їх. Зауважено, що значну частину правових засад реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами становлять саме норми адміністративного права.

Розділ 2 «Адміністративно-правова система гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Інституційна складова гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами»* акцентовано увагу на тому, що особливого значення набувають питання встановлення інституційної складової гарантій надання адвокатами безоплатної правничої допомоги, яка може бути представлена системою уповноважених державою суб'єктів, що мають компетенцію як у сфері надання такої допомоги, так і щодо забезпечення функціонування досліджуваних суспільних відносин загалом.

Наведено наукові позиції вчених, у яких обґрунтовано доцільність розглядати як інституційну складову саме суб'єктів відповідних правовідносин. Визначено поняття «інституційна складова гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами». Наголошено на значній кількості уповноважених державою суб'єктів, діяльність яких у той чи інший спосіб пов'язана як безпосередньо з наданням безоплатної правничої допомоги, так із забезпеченням сталого функціонування цієї сфери суспільних відносин.

Схарактеризовано правовий статус: а) загальнодержавних суб'єктів, які, приймаючи відповідний нормативно-правовий акт, визначають правові засади реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України); б) суб'єктів, для яких забезпечення функціонування досліджуваної сфери суспільних відносин є одним з основних напрямів діяльності (органи та підрозділи Міністерства юстиції України); в) безпосередньо суб'єкти надання безоплатної правничої допомоги (адвокати, центри з надання безоплатної правничої допомоги, органи місцевого самоврядування, суб'єкти, які входять до складу органів виконавчої влади).

У підрозділі 2.2 *«Поняття та зміст організаційно-правових і функціональних гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами»* встановлено, що розкриваючи сутність організаційно-правових гарантій у досліджуваній сфері, передусім слід звернути увагу на сутнісний зміст категорій «організація», «гарантія», «організаційно-правові гарантії». На підставі аналізу зазначених термінів запропоновано авторське визначення поняття «організаційно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами». До організаційно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами віднесено: нормативне закріплення можливості кожного громадянина отримати безоплатну правничу допомогу; інституційне забезпечення надання безоплатної правничої допомоги адвокатами; державне фінансування надання безоплатної правничої допомоги адвокатами; функціонування Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу.

Розкрито співвідношення організаційно-правових і функціональних гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, у зв'язку з чим

обґрунтовано, що кінцевою їх метою є забезпечення практичного аспекту правничої допомоги. До функціональних гарантій у відповідній сфері віднесено: а) наявність спеціальних стандартів якості надання правничої допомоги адвокатами; б) можливість оскарження рішень щодо надання безоплатної правничої допомоги, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб.

У підрозділі 2.3 «Органи адвокатського самоврядування як суб'єкт забезпечення реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами» наголошено, що органи адвокатського самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні діяльності адвокатів, робота яких відображає загальний стан забезпечення конституційних положень існування держави України саме як правової.

Акцентовано увагу на тому, що органи адвокатського самоврядування діють з метою забезпечення дійсної незалежності адвокатів у здійсненні їх професійної діяльності. Органи адвокатського самоврядування сприяють та контролюють дотримання Правил адвокатської етики всіма адвокатами України. Узагальнено повноваження органів адвокатського самоврядування в забезпеченні реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. Встановлено, що значення органів адвокатського самоврядування як суб'єктів забезпечення реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами полягає в такому: по-перше, вони забезпечують неупереджену та незалежну оцінку якості професійної готовності власне адвокатів як учасників надання допомоги через перевірку їх знань і вмінь; по-друге, аналізують стан виконання адвокатами своїх обов'язків, зокрема через діяльність Комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги при регіональних радах адвокатів; по-третє, застосовують передбачені законодавством санкції в разі порушення адвокатської етики, що передбачає застосування заходів дисциплінарної відповідальності; по-четверте, здійснюють інформаційно-методологічне супроводження адвокатської діяльності; по-п'яте, підтримують рівень професіоналізму адвокатів шляхом забезпечення підвищення їх кваліфікації; по-шосте, захищають права та законні інтереси адвокатів.

Розділ 3 «Напрями вдосконалення адміністративно-правових засад реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Міжнародно-правові стандарти реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами» наголошено, що регулювання надання адвокатами безоплатної правничої допомоги здійснюється на декількох рівнях, зокрема й на міжнародно-правовому, що впливає зі змісту положень Закону України «Про безоплатну правничу допомогу».

Аргументовано положення стосовно того, що на сьогодні немає єдиного уніфікованого підходу до розуміння міжнародно-правових стандартів. Водночас не можна стверджувати, що точки зору правників щодо сутнісного

змісту, призначення та поняття зазначених стандартів кардинально різняться. Позиції більшості науковців і фахівців у галузі права ґрунтуються на тому, що міжнародно-правовий стандарт – це певна вимога, принцип, правило чи норма, що закріплюється у відповідному міжнародно-правовому документі, має загальний та універсальний характер і відображає: по-перше, рівень суспільно-політичного розвитку міжнародної спільноти, по-друге, рівень досягнутого в ній (тобто в міжнародній спільноті) консенсусу з приводу основоположних цінностей, принципів і пріоритетів організації та функціонування демократичного, правового суспільства. Запропоновано визначення міжнародно-правових стандартів реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Обґрунтовано, що серед низки нормативно-правових документів міжнародного характеру пріоритетна роль належить тим, що закріплюють стандарти прав і свобод людини. Надано змістову характеристику відповідним міжнародним нормативно-правовим актам. Окрему увагу присвячено аналізу рішень і рекомендацій Європейського суду з прав людини, у яких окреслюються окремі питання утвердження стандартів реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. З'ясовано роль відповідних громадських організацій міжнародного характеру у визначенні та розвитку стандартів надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. Зокрема, розкрито роль Міжнародної асоціації юристів у сфері формування міжнародних стандартів реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

У підрозділі 3.2 *«Основні тенденції розвитку та вдосконалення норм вітчизняного адміністративного законодавства, яке регламентує гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами»* констатовано, що на сьогодні в питанні надання безоплатної правничої допомоги, зокрема адвокатами, існує низка недоліків, які обумовлені недосконалістю чинного вітчизняного адміністративного законодавства. Наголошено, що впродовж останніх років розв'язанню проблем надання безоплатної правничої допомоги приділялась значна увага як на законодавчому, так і на теоретичному рівнях.

Узагальнено стратегічні та концептуальні засади формування інституту безоплатної правничої допомоги. Обґрунтовано доцільність розроблення та прийняття нової загальнодержавної Концепції вдосконалення системи безоплатної правничої допомоги в Україні. Сформульовано мету, завдання та стратегічні цілі відповідної Концепції. Наголошено, що окремим важливим напрямом вказаної вище Концепції має бути покращення ролі адвокатів у наданні безоплатної правничої допомоги.

Запропоновано внести низку змін і доповнень до законів України «Про безоплатну правничу допомогу» та «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Наведено низку інших пропозицій щодо вдосконалення норм адміністративного законодавства, яке регламентує гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами з огляду на дію правового режиму воєнного стану. Окрему увагу присвячено опрацюванню шляхів

удосконалення організаційних засад реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертаційного дослідження сформульовано новий теоретичний підхід щодо з'ясування сутності та розкриття змісту адміністративно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, на основі чого надано низку пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, основні з них такі:

1. Під наданням безоплатної правничої допомоги адвокатами запропоновано розуміти регламентовану приписами чинного національного законодавства професійну, гарантовану державою діяльність адвокатів щодо надання за рахунок визначених законодавством джерел фінансування правничих послуг, що забезпечує захист прав, свобод та інтересів особи, яка перебуває в складній правовій ситуації, відповідно до чітко окреслених законодавством умов і підстав та на безоплатній основі для неї.

Обґрунтовано, що правову природу надання безоплатної правової допомоги характеризують такі чинники: 1) перебуває на стадії свого становлення та розвитку, що пов'язано з поступовою заміною інститутом надання правничої допомоги інституту надання правової допомоги; 2) підстави та порядок надання безоплатної правничої допомоги регламентовано значною кількістю нормативно-правових актів, що в сукупності визначають правові засади функціонування цієї сфери суспільних відносин; 3) діяльність адвокатів щодо надання безоплатної правничої допомоги є професійною та гарантованою державою; 4) фінансування надання безоплатної правничої допомоги здійснюється за рахунок визначених законодавством джерел фінансування; 5) захист прав, свобод та законних інтересів особи, яка перебуває в складній правовій ситуації, здійснюється відповідно до чітко окреслених законодавством умов і підстав; 6) надання безоплатної правничої допомоги здійснюється на безоплатній основі для особи, яка її отримує; 7) держава закріплює систему юридичних гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами; 8) надання безоплатної правничої допомоги адвокатами має власну інституційну складову як систему суб'єктів цих суспільних відносин.

2. Встановлено, що гарантіями надання безоплатної правничої допомоги слід вважати визначену на нормативно-правовому рівні сукупність засобів та умов, покликаних забезпечити гарантовану державою можливість особи на отримання на безоплатній для неї основі правничої допомоги від адвокатів. Наголошено, що гарантії надання безоплатної правничої допомоги мають низку суттєвих особливостей, що відрізняє їх від схожих правових явищ і

процесів, серед яких слід виокремити такі: 1) об'єктивізовані в приписах нормативно-правового акта найвищої сили – Основного Закону України; 2) визначені як на рівні спеціального закону, покликаного здійснювати нормативну регламентацію цих суспільних відносин, – Законі України «Про безоплатну правничу допомогу», так і в приписах інших численних актів чинного національного законодавства, чільне місце серед яких посідають кодифіковані нормативно-правові акти; 3) їх реалізація та належне здійснення забезпечене діяльністю уповноважених суб'єктів за найрізноманітнішими напрямками – фінансовим, інформаційно-аналітичним, кадрового забезпечення; 4) встановлюються внаслідок здійснення державного регулювання цієї сфери суспільних відносин; 5) визначають особливості правового статусу суб'єктів вказаних суспільних відносин; 6) їх дія спрямована на охорону й захист прав, свобод та інтересів вразливих категорій населення; 7) завдяки їм визначаються відповідні правові процедури, дія яких спрямована на забезпечення реалізації конституційного права особи на отримання безоплатної правничої допомоги; 8) такі гарантії мають динамічний характер та означені адаптивністю до кризових явищ і процесів.

3. Юридичними гарантіями надання адвокатами безоплатної правничої допомоги визнано такі: доступність (економічна, фізична, інформаційна) та недопущення дискримінації; гарантії, обумовлені дією принципу верховенства права та законності; етичні гарантії; гарантії забезпечення стандартів якості надання безоплатної правничої допомоги; гарантоване державне фінансування надання безоплатної правничої допомоги; забезпечення незалежності адвокатів і неприпустимість втручання в їх професійну діяльність з надання безоплатної правничої допомоги; конфіденційність надання безоплатної правничої допомоги та забезпечення дотримання адвокатської таємниці; наявність механізмів притягнення особи до юридичної відповідальності в разі порушення законодавства про надання безоплатної правничої допомоги адвокатами; безперервність надання безоплатної правничої допомоги адвокатами; застосування спеціальних заходів безпеки в передбачених законодавством випадках; забезпечення оскарження рішень щодо надання безоплатної правничої допомоги, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб в адміністративному та/або судовому порядку.

4. Акцентовано увагу на тому, що нині наявна значна кількість нормативно-правових актів, які визначають правові засади реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, що засвідчує багатогранність досліджуваної сфери суспільних відносин. Причому в таких правових засадах найбільше сконцентровано адміністративно-правові норми, що обумовлює та вказує на особливе місце таких норм серед них. З урахуванням наведеного, нормативно-правові акти, які визначають правові засади реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, проаналізовано в роботі з урахуванням їх групової належності: 1) за їх юридичною силою: Конституція України, міжнародні договори

України; закони України та акти кодифікованого законодавства; підзаконні нормативно-правові акти; 2) з огляду на суб'єкт їх прийняття: акти Верховної Ради України; акти Президента України; акти Кабінету Міністрів України; акти Міністерства юстиції України, зокрема прийняті спільно з іншими суб'єктами; акти Координаційного центру з надання правової допомоги; акти органів адвокатського самоврядування; 3) залежно від напрямку забезпечення діяльності щодо надання безоплатної правничої допомоги адвокатами: акти з питань кадрового, інформаційно-аналітичного, фінансового забезпечення; 4) залежно від напрямку нормативної регламентації реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами: акти, що закріплюють правовий статус суб'єктів цих суспільних відносин і гарантії його реалізації; акти, що визначають гарантії діяльності щодо надання безоплатної правничої допомоги за окремими напрямами; акти, що встановлюють гарантії дотримання прав, свобод та інтересів особи; акти, що визначають гарантії спільної діяльності суб'єктів цих суспільних відносин; акти, що регламентують гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами в умовах запровадження правового режиму воєнного стану, спричиненого збройною агресією проти нашої держави.

5. Доведено, що інституційна складова гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами представлена численними суб'єктами, які не лише надають відповідні правничі послуги, а й загалом відповідальні за належне функціонування цієї сфери суспільних відносин за найрізноманітнішими напрямами. З огляду на зазначене, такі суб'єкти становлять певну систему, складовими якої є: 1) суб'єкти, що забезпечують і гарантують надання безоплатної правничої допомоги адвокатами: а) загальнодержавні суб'єкти – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України; б) суб'єкти, відповідальні за формування та реалізацію державної політики у сфері надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, – Міністерство юстиції України, Координаційний центр з надання правничої допомоги; 2) суб'єкти надання безоплатної правничої допомоги: а) адвокатура – адвокати, органи адвокатського самоврядування; б) суб'єкти, які взаємодіють з адвокатами, унаслідок чого залучають їх до реалізації безоплатної правничої допомоги – центри з надання безоплатної правничої допомоги, органи місцевого самоврядування; 3) суб'єкти соціального та правового захисту, які в межах надання безоплатної правничої допомоги взаємодіють з адвокатами: а) спеціалізовані установи – притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі; денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі; центр допомоги врятованим; центри життєстійкості; територіальний центр надання соціальних послуг; б) суб'єкти, створені в складі органів виконавчої влади, – служби супроводу військовослужбовців, осіб рядового й начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських і членів їх сімей; соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко); центр соціально-

психологічної реабілітації дітей; центр реабілітації для осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

6. Зазначено, що організаційно-правовими гарантіями надання безоплатної правничої допомоги адвокатами є групи визначених законодавством структурно-управлінських та юридичних умов, факторів і засобів, які забезпечують існування та роботу інституційної складової надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. До таких гарантій віднесено: нормативно-правове закріплення права кожного громадянина на отримання відповідної допомоги; інституційне забезпечення; державне фінансування надання безоплатної правничої допомоги адвокатами; функціонування Реєстру адвокатів, які надають таку допомогу.

Аргументовано, що функціональні гарантії є законодавчо визначеними, спеціальними процедурними умовами, факторами й засобами, що забезпечують законність та якість процесу надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. Серед зазначених гарантій виокремлено: наявність спеціальних стандартів якості надання правничої допомоги адвокатами; можливість оскарження рішень щодо надання безоплатної правничої допомоги, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

7. Констатовано, що органи адвокатського самоврядування як суб'єкти забезпечення реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами мають організаційно-забезпечувальне значення, яке полягає у створенні умов та усуненні перешкод щодо якісного надання такої допомоги. Їх роль у цьому процесі полягає в такому: по-перше, вони забезпечують неупереджену та незалежну оцінку якості професійної готовності власне адвокатів як учасників надання допомоги через перевірку їх знань і вмінь; по-друге, розгляд інформації щодо неналежного виконання адвокатами своїх обов'язків, зокрема через діяльність Комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги при регіональних радах адвокатів; по-третє, застосування передбачених законодавством санкцій у разі порушення адвокатської етики, що передбачає передусім застосування заходів дисциплінарної відповідальності; по-четверте, інформаційно-методологічне забезпечення адвокатської діяльності; по-п'яте, підтримка рівня професіоналізму адвокатів шляхом забезпечення підвищення їх кваліфікації; по-шосте, захист прав і законних інтересів адвокатів, усунення перешкод у реалізації дій щодо надання правничої допомоги.

8. З'ясовано, що на сьогодні існує досить широке коло джерел міжнародно-правового характеру, які визначають стандарти надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. У відповідних правових актах, рекомендаціях і настановах: містяться ключові цілі та принципи інституту безоплатної правничої допомоги; розкрито його роль як у правовій державі загалом, так і в системі правосуддя зокрема; закріплено зобов'язання та поради щодо форм і напрямів дій для держав з метою забезпечення належного функціонування та розвитку зазначеного інституту на національному рівні.

Наголошено, що ці стандарти мають досить загальний характер і лише в загальних (хоча й досить чітких) рисах окреслюють вимоги щодо організації та функціонування механізму надання безоплатної правничої допомоги, у зв'язку з чим кожна держава, яка позиціонує себе як правова, має на національному рівні сформулювати відповідні засади й умови політико-правового, організаційно-управлінського, матеріально-фінансового, науково-освітнього та іншого характеру для реального втілення міжнародно-правових стандартів надання безоплатної правничої допомоги всередині країни з урахуванням особливостей її економічного, політичного, правового та культурного розвитку. Це стосується й України, влада якої має активно співпрацювати з відповідними інститутами громадянського суспільства (передусім інститутом адвокатури) задля створення ефективних засад надання адвокатами безоплатної правничої допомоги та запровадження чіткого набору критеріїв якості такої допомоги.

9. З метою розвитку та вдосконалення норм вітчизняного адміністративного законодавства, яке регламентує гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, запропоновано:

1) розробити та прийняти Концепцію вдосконалення системи безоплатної правничої допомоги в Україні, метою якої має бути забезпечення рівного, справедливого й ефективного доступу громадян до правосуддя шляхом створення необхідних організаційно-правових та економічних умов для функціонування системи безоплатної правничої допомоги, підвищення її якості, доступності та стійкості відповідно до європейських стандартів і міжнародного досвіду. Підкреслено, що окремим і важливим напрямом вказаної вище концепції має бути покращення гарантій діяльності адвокатів у процесі надання безоплатної правничої допомоги;

2) внести зміни та доповнення до: а) Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», зокрема ст. 5 «Принципи державної політики у сфері надання безоплатної правничої допомоги» розширити такими засадами, як інклюзивність, комплексність, правова визначеність, соціальна справедливість, професіоналізм; ст. 18 «Порядок подання звернення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги» розширити положенням про те, що «особа з метою отримання безоплатної правничої допомоги може оформити звернення шляхом використання цифрових комунікаційних технологій»; до ст. 30 «Фінансування безоплатної правничої допомоги» додати пункт 3, у якому буде визначено, що «сума фінансування безоплатної правничої допомоги повинна змінюватись щороку з урахуванням рівня інфляції в країні»; б) Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у якому необхідно: посилити вимоги стосовно дотримання професійної етики адвокатами, які надають безоплатну правничу допомогу; визначити критерії для оцінки якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної первинної правничої допомоги; посилити гарантії щодо оплати праці адвокатів у процесі надання ними безоплатної правничої допомоги;

3) розв'язати низку організаційних проблем, у межах чого необхідно:
 а) запровадити ефективні механізми дистанційного надання правничої допомоги, такі як онлайн консультації та мобільні групи адвокатів, які виїжджають у зони ризику для безпосередньої підтримки людей; б) покращити фінансове забезпечення діяльності адвокатів, які надають безоплатну правничу допомогу, що обумовлено соціальною, політичною та економічною нестабільністю, а також зростанням кількості незахищених верств населення (малозабезпечених громадян, внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій, військовослужбовців); в) підвищити рівень правової культури громадян, що передбачає масштабну інформаційно-просвітницьку роботу. Зазначене дозволить знизити навантаження на адвокатів, які надають безоплатну правничу допомогу, що має важливе значення з позиції розподілу їх ресурсів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ **наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати:**

1. Комар А.Ю. До характеристики окремих видів юридичних гарантій надання безоплатної правової допомоги адвокатами. *Юридична наука*. 2020. № 3. Т. 2. С. 278–281.

2. Komar, A. Concept and legal nature of the provision of free legal aid by lawyers. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 9. pp. 145–149.

3. Komar, A. To the characteristics of the institutional component of guarantees for the provision of free legal aid by lawyers. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 1. pp. 127–131.

4. Комар А.Ю. До характеристики міжнародно-правових стандартів реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 5. С. 219–223.

5. Комар А.Ю. Сутність та особливості гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. *KELM*. 2024. № 5(65). С. 178–182 (Республіка Польща).

наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Комар А. Ю. До проблеми визначення поняття міжнародно-правових стандартів реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.)*. Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 131–133.

7. Комар А. Ю. Доступність, як один із ключових видів гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.)*. Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 144–146.

8. Комар А. Ю. Органи місцевого самоврядування в системі суб'єктів що забезпечують надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх*

вирішення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 71–73.

АНОТАЦІЯ

Комар А. Ю. Адміністративно-правові гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове розв’язання наукового завдання, яке полягає в тому, щоб розкрити сутність та особливості адміністративно-правових гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в досліджуваній сфері суспільного життя.

Визначено поняття надання безоплатної правничої допомоги адвокатами та розкрито його правову природу. З’ясовано сутність, види й розкрито особливості гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. Проаналізовано правові засади реалізації гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами, встановлено місце з-поміж них адміністративно-правових норм. Схарактеризовано інституційну складову гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. Удосконалено поняття та розкрито зміст організаційно-правових і функціональних гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатами. Обґрунтовано значення діяльності органів адвокатського самоврядування як суб’єктів забезпечення гарантій надання безоплатної правничої допомоги адвокатам. Узагальнено міжнародно-правові стандарти реалізації зазначених гарантій. Опрацьовано основні тенденції розвитку та вдосконалення норм вітчизняного адміністративного законодавства, яке регламентує гарантії надання безоплатної правничої допомоги адвокатами.

Ключові слова: правова природа, правнича допомога, адвокати, гарантії, правові засади, види гарантій, адміністративно-правове регулювання, інституційна складова, суб’єкт реалізації, організаційно-правові гарантії, функціональні гарантії, адвокатське самоврядування, міжнародно-правові стандарти, удосконалення, адміністративне законодавство.

SUMMARY

Komar A. Yu. Administrative and legal guarantees for the provision of free legal assistance by lawyers. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

The thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Juridical Science in speciality 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The dissertation presents a theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which is to reveal the essence and features of administrative-legal guarantees for the provision of free legal aid by lawyers, on the basis of which to develop proposals and recommendations aimed at improving administrative legislation in the studied area of public life.

The concept of free legal aid by lawyers is defined and its legal nature is revealed. The essence, types and features of guarantees for the provision of free legal aid by lawyers are clarified and revealed. The legal principles for the implementation of guarantees for the provision of free legal aid by lawyers are analyzed, the place of administrative-legal norms among them is established. The institutional component of guarantees for the provision of free legal aid by lawyers is characterized. The concept is improved and the content of organizational-legal and functional guarantees for the provision of free legal aid by lawyers is revealed. The significance of the activities of bar self-government bodies as subjects of ensuring guarantees for the provision of free legal aid to lawyers is substantiated. The international legal standards for the implementation of these guarantees are summarized. The main trends in the development and improvement of the norms of domestic administrative legislation, which regulates the guarantees of the provision of free legal assistance by lawyers, are studied.

Keywords: legal nature, legal assistance, lawyers, guarantees, legal principles, types of guarantees, administrative and legal regulation, institutional component, subject of implementation, organizational and legal guarantees, functional guarantees, lawyer self-government, international legal standards, improvement, administrative legislation.